

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Факультет цивільної та господарської юстиції
Кафедра цивільного процесу

*До 150-ї річниці з дня відкриття першої
судової палати у м. Одеса*

Новели цивільного процесуального законодавства: ПРЕДСТАВНИЦТВО

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

м. Одеса, 16 травня 2019 року

Одеса
Фенікс
2019

УДК 347.9

Н 72

Укладачі:

Голубєва Н. Ю. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Островська Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Коробенко О. О. – асистент кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Сатановська О. В. – старший лаборант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія».

Новели цивільного процесуального законодавства:
Н 72 представництво : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. ; до 150-ї річниці з дня відкриття першої судової палати у м. Одеса (м. Одеса, 16 травня 2019 року) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Н. Ю. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2019. – 200 с.

Укр. та франц. мовами

ISBN 978-966-928-404-4

УДК 347.9

*Матеріали видано за авторською редакцією.
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу
несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти
та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

ISBN 978-966-928-404-4

© Національний університет «Одеська
юридична академія», 2019

Прохоров Павло Анатолійович
*суддя Київського районного суду м. Одеси,
аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ САМОПРЕДСТАВНИЦТВА

Конституцією України встановлено адвокатську монополію на представництво осіб перед судом.

Поряд із тим процесуальне законодавство, зокрема Цивільний процесуальний кодекс України у ст. 58 визначає, що особа може брати участь у судовому процесі особисто, таку ситуацію законодавець назвав «самопредставництво», вперше запровадивши такий термін у вітчизняному Законі.

Крім того, положеннями ч.2 ст. 60 ЦПК України взагалі передбачено представництво фізичних та юридичних осіб у певних категоріях справ особою, яка досягла вісімнадцяти років та має цивільну процесуальну дієздатність. Це, як відомо, стосується спорів, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах (малозначні справи).

Чи не вбачається з наведеного вище певного протиріччя? Відповідь на це питання може надати, хіба що, Конституційний суд України. Залишимо їм вирішення цього питання, а з нашого ж боку, зі сторони крісла суддів, яким поряд із безпосереднім відправленням правосуддя доручено і забезпечення належного доступу до суду, а всі сумніви мають тлумачитись на користь права особи звернутись до суду за захистом та захищати перед ним свої права та охоронювані законом інтереси.

Тож ми розглянемо, що таке «самопредставництво», до чого зобов'язує такий інститут особу, яка виступає перед судом самостійно, і до чого взагалі така новела. Окремо варто зупинитись на питанні підтвердження повноважень особи, що здійснює самопредставництво. Складнощі тут криються у дрібних ситуаціях.

По-перше, закріплена на законодавчому рівні тенденція до професійного судочинства, що забезпечується поступовим замі-

щенням всіх учасників судових проваджень професійними представниками, розуміє під собою таку ситуацію у майбутньому, коли в судових засіданнях будуть збиратися лише суд та адвокати, які діють від імені та в інтересах сторін.

Переваги від того очевидні – підвищення якості та швидкості здійснення правосуддя судами, підвищення комфорту перебування у суді як для працівників суду так і для його відвідувачів через упорядкованість взаємодії представників та суду, та психологічний комфорт.

Професійні представники як і суд, є безпристрасними, об'єктивними, та не мають емоційного зв'язку зі спором, не занурюються у міжособистісний конфлікт сторін, що виключає його емоційну складову. У переважній більшості випадків, згаданий емоційний конфлікт сторін суттєво ускладнює розгляд справ через те, що особи займають принципові, необ'єктивні позиції, від яких, врешті програють обидві сторони спору, а суд – завантажується додатковою роботою, провадження у справах затягується.

Позиціонування особистої участі особи у судовому процесі як «самопредставництво» етимологічно вказує такому учаснику на вимоги професійної, етичної поведінки, об'єктивності та емоційної абстрагованості особи, що представляє права та інтереси сторони, навіть якщо це одна й та сама особа.

Так працює психологія – через доручення ролей у судовому процесі. Сам закон каже – «ти вже не та ображена людина, що вважає свої права порушеними, а її представник, то ж гідно представляй її інтереси», та таким чином законодавець залучаючи особу до процесу представництва відводить особу від суб'єктивного ставлення до спору.

Врешті, згадуємо не дуже лояльну до клієнтів, але таку улюблену деякими представниками фразу – «сторони сторонами, а нам ще з цим судом працювати».

Звісно, звертаючись до профільного законодавства, зокрема Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики, встановимо, що таке ставлення пред-

ставника до його діяльності неприпустиме, та не вдаючись в крайнощі, можна сміливо стверджувати, що об'єктивний, а не суб'єктивний підхід учасників справи суттєво спрощує роботу суду, виключаючи емоціональний конфлікт у судовому засіданні.

Емоційний конфлікт між учасниками справи призводить до вовлікання у нього суду (судді), наслідком чого є неприйняття відповідною стороною судді як безстороннього та об'єктивного, а так само і неприйняття рішення суду у справі у наступному.

Тож, можливо, назвати особисту участь особи у судовому процесі – «самопредставництвом», що має дисциплінувати таку особу – не така вже і погана ідея. Звісно, поки ці хитрощі почнуть працювати як слід, має пройти певний час – доки пройде процес виховання членів сучасного суспільства в дусі оновленого підходу до професійності та беземоційності судочинства.

Повертаючись до питання підтвердження повноважень особи, що має намір здійснювати самопредставництво – то з фізичними особами це безпроблемне питання, така особа приймає участь у судовому засіданні на підставі документу, що посвідчує її особу.

Щодо юридичних осіб, то питання дещо складніше. Частиною 3 статті 58 ЦПК України передбачено, що юридичні особи беруть участь у справі через своїх керівників або членів виконавчого органу, уповноваженого діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи).

Отже, для встановлення повноважень особи, яка має намір здійснювати самопредставництво в інтересах юридичної особи необхідно встановити:

1. Саму фізичну особу, яка з'явилась до суду – на підставі документу, що її посвідчує.
2. Зв'язок між такою особою, та юридичною особою, у інтересах якої здійснюватиметься представництво. Для цього слід дослідити статут та положення, накази про призначення особи на певні посади та протоколи загальних зборів.
3. Обсяг повноважень такої особи, що також встановлюється зазначеними документами.

Відповідні документи мають бути надані «самопредставником» до суду в належним чином завірених копіях які у наступному мають бути долучені до матеріалів справи.

Актуальним питанням у такому сенсі є повноваження суду щодо самостійної перевірки наявності чи відсутності у особи, яка підписала зазначені документи, та особи, яка засвідчила їх копії – права підпису від імені юридичної особи.

Наприклад, отримуємо позову заяву від ТОВ «Позивач», підписану громадянином А., який стверджує, що він є генеральним директором товариства. Одночасно він надає витяг зі статуту ТОВ, з якого вбачається повноваження керівника товариства на представництво юридичної особи у суді. Всі копії засвідчені ним же, і як у такому випадку діяти суду?

Варіантів можемо придумати безліч, зокрема, – можна звернутись до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, де зазначено коло осіб наділених правом підпису від імені відповідної юридичної особи, однак чи буде така інформація повною та достовірною? А головне – чи можна використовувати такі відомості суду на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі, чи на інших стадіях судового провадження, чи варто погодитись із відсутністю у суду відповідних повноважень щодо отримання відомостей з власної ініціативи, і, врешті, – чи є це обов'язком суду, чи правильно буде повернути позовну заяву у зв'язку з відсутністю належного підтвердження представником позивача його повноважень? А як на таке рішення подивиться суд апеляційної інстанції у випадку надходження вмотивованої апеляційної скарги зі сторони позивача?

Питання скоріш риторичні, оскільки категорична відповідь на них, без відповідних законодавчих змін неможлива. Законодавець, надаючи доступ суддям до державних реєстрів, зокрема, державного реєстру прав власності на нерухоме майно, та відкриваючи реєстри до загального доступу, – такі, як реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, не вносить кореспондуючих змін до повноважень суду щодо користування та-

кими реєстрами та використання їх відомостей як доказів у справі в цілому, чи з метою встановлення певних відомостей процесуального характеру.

Така проблема невизначеності порядку використання реєстрів та їх відомостей зводить нанівець повноваження суддів щодо доступу до них і, відповідно, потребує невідкладного реагування як зі сторони юридичної спільноти в цілому так і зі сторони законодавця, шляхом впровадження у чинне законодавство кореспондуючих правових положень.

Прусенко Галина Євгеніївна

*кандидат юридичних наук, докторант кафедри правосуддя
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

«ПРОПОЗИЦІЇ З УРЕГУЛЮВАННЯ» («OFFERS TO SETTLE») У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ АНГЛІЇ

Правила цивільного судочинства 1998 року, що набули чинності 26 квітня 1999 року (у редакції від 18 березня 2019 року; далі – Правила) [2] як основне джерело англійського цивільного процесуального права є результатом сучасної судової реформи в Англії і de facto кодифікованим актом, що засвідчив зближення з континентальною системою права. У пункті 1 статті 1 Правил прямо зазначено, що Правила є новим процесуальним кодексом, першочерговою метою якого є надання суду можливості розгляду справ на основі дотримання принципів справедливості та пропорційності судових витрат.

Ідея судової реформи Англії – сприяти вирішенню внутрішніх проблем цивільного процесу (зокрема, надмірної тривалості судового розгляду справ) шляхом розвитку сучасних, у тому числі, альтернативних методів розгляду та вирішення цивільних спорів, заохочення сторін до досудового врегулювання спору або врегулювання спору на ранній стадії судового розгляду, укладення мирової угоди. Можна констатувати, що реформа англійського